

Innst. 195 S

(2011–2012)

Innstilling til Stortinget fra energi- og miljøkomiteen

Dokument 8:27 S (2011–2012)

Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Line Henriette Hjemdal, Dagrun Eriksen, Geir Jørgen Bekkevold og Hans Olav Syversen om nasjonalt mål for reduksjon av matavfall og gjennomgang av merkeordningen for næringsmidler

Til Stortinget

Sammendrag

Ifølge UNICEF fører kriger, høye matvarepriser og klimakriser til at nesten en milliard mennesker i verden sulter i 2011, en økning på 100 millioner mennesker bare siden 2010. Samtidig kastes det mer mat i den rike delen av verden enn noen gang tidligere.

Norge er ikke noe unntak blant vestlige land når det gjelder kasting av mat. Nordmenn gir et solid bidrag til den globale matskandalen. Hvert år kastes det over 300 000 tonn mat i Norge, 70 kilo pr. person, som kunne vært spist. 25 pst. av den maten forbrukerne handler inn i butikken går i avfallet.

NHO, dagligvarehandelen og næringsmiddelindustrien har på eget initiativ bestemt seg for å redusere matavfallet med 25 pst. innen 2015. Dette er det mest ambisiøse forebyggende matavfallsprosjektet i Europa. Prosjektet har fått navnet ForMat, og har støtte fra Miljøverndepartementet og Landbruks- og matdepartementet.

Mye tyder på at dagens datomerking fører til unødvendig mye matkasting. Undersøkelser tyder på at mange forbrukere misforstår merkingen, slik at de ikke skjelner mellom «best før» og «siste forbruksdag», og at mye mat som kunne vært spist derfor kastes unødvendig.

Forslagsstillerne mener det er behov for en nasjonal satsing for å redusere matavfall. Næringslivets egen satsing ForMat bør følges opp med nasjonale målsettinger og tiltak. Forslagsstillerne mener ForMat-prosjektets mål om å redusere matavfallet med 25 pst. innen 2015 bør vedtas i Stortinget som en nasjonal målsetting.

Forslagsstillerne mener datomerkingens store betydning for matkasting i Norge er tankevekkende, og at det er behov for en grundig gjennomgang av dagens merkeordning for næringsmidler. I en slik gjennomgang bør en også se på hvordan man kan sørge for bedre informasjon til forbrukerne om betydningen av de ulike datomerkene og hvordan de skal forstås.

Forslagsstillerne mener at Norge bør arbeide aktivt internasjonalt for å få på plass felles tiltak for reduksjon av matavfall, særlig innenfor EU. Norge bør blant annet sørge for endring eller unntak fra EUs regler om maksimum 14 dagers holdbarhet for egg som i praksis fører til kasting av ca. 850 tonn ferske egg hvert år i Norge som er fullt spiselige.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Viggo Fossum, Marianne Marthinsen, Torstein Rudihagen, Tor-Arne Strøm og Eirin Sund, fra Fremskrittspartiet, Per-Willy Amundsen, Oskar J. Grimstad og Henning Skumsvoll, fra Høyre, Nikolai Astrup, Bjørn Lødemel og Siri A. Meling, fra Sosialistisk Venstreparti, Snorre Serigstad Valen, fra Senterpartiet, lederen Erling Sande, og fra Kristelig Folkeparti, Line Henriette Hjemdal, slutter seg

til forslagsstillernes engasjement for å forhindre unødvendig kasting av mat. Komiteen vil understreke både fordelings- og miljøgevinstene som ligger i å forhindre unødig matavfall, og merker seg statsrådets brev til komiteen av 12. januar 2012, vedlagt, der det heter:

«Det ligger betydelige miljøgevinster i å redusere mengden mat som kastes. Produksjon av mat legger beslag på store naturressurser og med en voksende befolkning er behovet for mat økende. Økt matproduksjon vil legge et enda større press på naturressursene og bidra til større klimagassutslipp. Når vi bruker arealer til matproduksjon, påvirker vi hele økosystemet, og leveområdene for mange plante- og dyrearter blir redusert.

Ved å begrense tap og kasting av mat gjennom hele verdikjeden, kan de ressursene som allerede er i bruk, utnyttes mer effektivt og den maten som produseres kan mette flere munn. Globalt blir fortsatt mye matavfall lagt på avfallsfyllinger hvor det avgir klimagassen metan. I Norge er dette forbudt, og matavfallet blir stort sett forbrent eller kompostert. Kasting av mat er likevel en betydelig utfordring i Norge.»

Komiteen viser til det vedtatte målet om å begrense veksten i avfall målt i forhold til den økonomiske veksten, og videre til prosjektet ForMat, som i regi av dagligvarebransjen og næringsmiddelindustrien m.fl. har som mål å redusere det nyttbare matavfallet i Norge med 25 pst. innen 2015. Dette prosjektet innebærer også en gjennomgang av datomerkingssordninger.

Komiteen slutter seg til Miljøverndepartementets vurdering av behovet for en gjennomgang av nye virkemidler for å redusere mengden matavfall, og imøteser regjeringens varslede melding til Stortinget om avfall.

Komiteen ønsker å fremheve Sofiepris-vinner Tristram Stuart, som med sin bok «Waste – uncovering de global foodscandal» har bidratt sterkt til å sette et kritisk søkelys på den økende matkasting i Norge og andre vestlige land. I en verden hvor en milliard mennesker årlig rammes av sult og underernæring kan en ikke i Norge tillate seg å fortsette med å kaste hver fjerde handlepose med mat vi bærer hjem fra butikken.

Komiteen viser til at det årlig kastes om lag 320 000 tonn mat i Norge som kunne vært spist. Dette tilsvarer 70 kilo pr. person. 25 pst. av den maten forbrukerne handler inn i butikken, går i avfallet. Komiteen mener dette er en etisk utfordring som Norge er nødt til å ta tak i.

Komiteen viser til næringslivets egen satsing for å redusere mengden mat som kastes i Norge, det såkalte «ForMat-prosjektet». NHO, dagligvarehandelen og næringsmiddelindustrien har på eget initiativ bestemt seg for å redusere matavfallet med 25 pst. innen 2015. Dette er det mest ambisiøse forebyg-

gende matavfallsprosjektet i Europa. ForMat har støtte fra Miljøverndepartementet og Landbruks- og matdepartementet.

Komiteen viser til en kartleggingsrapport som ble publisert av ForMat 5. april 2011, og mener det er tankevekkende at

- den viktigste synlige årsaken til at mat kastes er at den er gått ut på dato. 60 pst. av forbrukerne oppgir dette som viktigste årsak, og 90 pst. av alt som kastes i butikk skyldes at produktene er gått ut på dato eller fått forringet kvalitet
- norske dagligvarebutikker årlig kaster ca. 850 tonn ferske egg som er fullt spiselige, men som må kastes fordi EU har fastsatt regler om maksimum 14 dagers holdbarhet for egg
- selv for produkter som er merket med «best før», og som er fullt spiselige lenge etter at datoen er gått ut, oppgis «utgått på dato» som viktigste årsak til at produktene ble kastet. Eksempler på dette er rømme og yoghurt
- 70 pst. av forbrukerne i aldersgruppen 15–59 år oppgir at de kaster rømme og yoghurt fordi dette er utgått på dato
- andelen forbrukere som kun forholder seg til datomerkingen er langt lavere blant de over 60 år, og denne gruppen oppgir å kaste mat halvparten så ofte som aldersgruppen 26–39 år
- hyppigheten av kasting av mat er høyere for store husholdninger enn små, for de med høyere utdanning og de med høyere inntekt

Undersøkelser tyder på at mange forbrukere misforstår merkingen, slik at de ikke skjeller mellom «best før» og «siste forbruksdag», og at mye mat som kunne vært spist, derfor kastes unødvendig. Det er mye som tyder på at bransjen overprofilerer ferskhet. Butikkene og industrien frykter at lang holdbarhet signaliserer manglende ferskhet. Noen matprodusenter setter kortere holdbarhet på matvarer enn nødvendig for å holde nye konkurrenter ute. Mat av god kvalitet kastes dermed av rent strategiske hensyn.

Komiteen viser til at 10 pst. av klimagassutslippene i den rike delen av verden stammer fra dyrking av mat som aldri blir spist. Klimagassutslippene fra produksjon av mat er 100 ganger større enn utslippene av klimagasser fra dagens avfallsbehandling. Ved full overgang til biogass reduseres dette forholdstallet til kun 10 ganger. Ifølge britiske studier tilsvarer klimafotavtrykket (utslippene) fra det nyttbare matavfallet fra husholdningene like mye som 25 pst. av bilparkens utslipp. Forebygging av matavfall anses derfor internasjonalt å være et meget godt klimatiltak og et meget viktig tiltak for å mette en økende befolkning på en optimal måte.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti mener det er behov for en nasjonal satsing for å redusere matavfall. Næringslivets egen satsing ForMat bør følges opp med nasjonale målsettinger og tiltak. Forslagsstillerne mener ForMat-prosjektets mål om å redusere matavfallet med 25 pst. innen 2015 bør vedtas i Stortinget som en nasjonal målsetting.

Disse medlemmer mener datomerkingens store betydning for matkasting i Norge er tankevekkende, og at det er behov for en grundig gjennomgang av dagens merkeordning for næringsmidler. I en slik gjennomgang bør en også se på hvordan en kan sørge for bedre informasjon til forbrukerne om betydningen av de ulike datomerkene og hvordan de skal forstås.

Disse medlemmer mener at Norge bør arbeide aktivt internasjonalt for å få på plass felles tiltak for reduksjon av matavfall, særlig innenfor EU. Norge bør blant annet sørge for endring eller unntak fra EUs regler om maksimum 14 dagers holdbarhet for egg, som i praksis fører til kasting av ca. 850 tonn ferske egg hvert år i Norge som er fullt spiselige.

Disse medlemmer fremmer forslagene I, II og II fremsatt i Dokument 8:27 S (2011–2012):

«Stortinget ber regjeringen arbeide for et mål om at matavfall i Norge skal reduseres med 25 pst. innen 2015, og iverksette tiltak i tråd med dette.»

«Stortinget ber regjeringen foreta en gjennomgang av merkeordningen for næringsmidler med formål å hindre unødig kasting av mat som er fullt spiselig.»

«Stortinget ber regjeringen iverksette og støtte informasjonstiltak som kan bidra til å redusere kasting av mat.»

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti fremmer i tillegg forslag IV fremsatt i Dokument 8:27 S (2011–2012):

«Stortinget ber regjeringen arbeide aktivt internasjonalt for å få på plass felles tiltak for reduksjon av matavfall.»

Forslag fra mindretall

Forslag fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen arbeide for et mål om at matavfall i Norge skal reduseres med 25 pst. innen 2015, og iverksette tiltak i tråd med dette.

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen foreta en gjennomgang av merkeordningen for næringsmidler med formål å hindre unødig kasting av mat som er fullt spiselig.

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen iverksette og støtte informasjonstiltak som kan bidra til å redusere kasting av mat.

Forslag fra Høyre og Kristelig Folkeparti:

Forslag 4

Stortinget ber regjeringen arbeide aktivt internasjonalt for å få på plass felles tiltak for reduksjon av matavfall.

Komiteens tilråding

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til representantforslaget og rår Stortinget til å gjøre følgende

v e d t a k :

Dokument 8:27 S (2011–2012) – representantforslag fra stortingsrepresentantene Line Henriette Hjemdal, Dagrun Eriksen, Geir Jørgen Bekkevold og Hans Olav Syversen om nasjonalt mål for reduksjon av matavfall og gjennomgang av merkeordningen for næringsmidler – vedlegges protokollen.

Oslo, i energi- og miljøkomiteen, den 16. februar 2012

Erling Sande

leder

Snorre Serigstad Valen

ordfører

Vedlegg

Brev til energi- og miljøkomiteen fra Miljøverndepartementet v/statsråden, datert 12. januar 2012

Representantforslag 27 S om nasjonalt mål for reduksjon av matavfall og gjennomgang av merkeordningen for næringsmidler

Jeg viser til representantforslag 27 S (2010-2011) fra stortingsrepresentantene Line Henriette Hjemdal, Dagrun Eriksen, Geir Jørgen Bekkevold og Hans Olav Syversen om nasjonalt mål for reduksjon av matavfall og gjennomgang av merkeordningen for næringsmidler.

Det foreslås at regjeringen skal arbeide for et mål om at matavfall i Norge skal reduseres med 25 pst. innen 2015, og iverksette tiltak i tråd med dette. Det foreslås også en gjennomgang av merkeordningen for næringsmidler, med formål å hindre unødig kasting av mat som er spiselig. Videre foreslås det at regjeringen iverksetter og støtter informasjonstiltak som kan bidra til å redusere kasting av mat. Til slutt oppfordres regjeringen til å arbeide aktivt internasjonalt for å få på plass felles tiltak for reduksjon av matavfall.

Jeg mener forslaget berører svært viktige problemstillinger. Temaet er sist omtalt i Meld. St. 9 (2011-2012): *Landbruks- og matpolitikken - Velkommen til bords*, som ble oversendt Stortinget 2. desember 2011. Reduksjon av matavfall vil også være et viktig tema i den nye stortingsmeldingen om avfallspolitikken som regjeringen arbeider med.

Det skal også etableres et program for forebygging av avfall som skal ta utgangspunkt i de viktigste miljøeffektene i hele livsløpet, når vi gjennomfører EUs rammedirektiv for avfall. Her vil også reduksjon av matavfall være en relevant problemstilling.

Det ligger betydelige miljøgevinster i å redusere mengden mat som kastes. Produksjon av mat legger beslag på store naturressurser og med en voksende befolkning er behovet for mat økende. Økt matproduksjon vil legge et enda større press på naturressursene og bidra til større klimagassutslipp. Når vi bruker arealer til matproduksjon, påvirker vi hele økosystemet, og leveområdene for mange plante- og dyrearter blir redusert.

Ved å begrense tap og kasting av mat gjennom hele verdikjeden, kan de ressursene som allerede er i bruk, utnyttes mer effektivt og den maten som produseres kan mette flere munn. Globalt blir fortsatt mye matavfall lagt på avfallsfyllinger hvor det avgir klimagassen metan. I Norge er dette forbudt, og matavfallet blir stort sett forbrent eller kompostert. Kasting av mat er likevel en betydelig utfordring i Norge.

Stortinget har vedtatt, jf. Innst. S. nr. 256 (1999-2000), et mål om at veksten i avfallsgenereringen totalt sett skal være vesentlig lavere enn den økonomiske veksten. Med grunnlag i dette målet og for å redusere miljøeffektene knyttet til at mat blir kastet, ga Miljøverndepartementet Klima- og forurensningsdirektoratet i oppdrag å vurdere behovet og potensialet for virkemidler rettet mot forebygging av matavfall. Klima- og forurensningsdirektoratet har derfor sammenstilt informasjon om matavfall i Norge og miljøbelastninger knyttet til dette. De har også beskrevet hvilket arbeid som pågår internasjonalt, lagt fram generelle problembeskrivelser og således formulert et grunnlag for videre arbeid.

Et viktig element i det videre arbeidet med reduksjon av matavfall er prosjektet ForMat (2010-2013) der dagligvarebransjen, næringsmiddelindustrien med flere samarbeider om å redusere det nyttbare matavfallet i Norge. Myndighetene ser dette som et betydningsfullt initiativ, og prosjektet har i 2011 motatt økonomisk støtte fra Miljøverndepartementet, Landbruks- og matdepartementet, Nærings- og handelsdepartementet, Fiskeri- og kystdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet og Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. Målet med prosjektet er, som det også refereres til i forslaget fra energi- og miljøkomiteen, å bidra til å redusere det nyttbare matavfallet i Norge med 25 % innen 2015. ForMat - prosjektet har bidratt til å belyse problematikken rundt matavfall i Norge. Prosjektet har kartlagt hvilke sektorer som genererer mest matavfall, og årsaker til at mat kastes. Jeg ser det som svært positivt at næringslivet selv har tatt initiativ til å redusere kastingen av mat gjennom ForMat-prosjektet, og håper at hele matvarebransjen slutter opp om det arbeidet som gjøres.

Et virkemiddel som er tatt i bruk i en rekke land er etablering av matsentraler som kan fordele spiselig overskuddsmat fra produsenter og butikker, til ideelle organisasjoner som leverer den ut til trengende. Matsentralene har gjerne nettsider og kan dokumentere antall måltider og tonn redistribuert. I Norge samarbeider nå Kirkens Bymisjon, dagligvarebransjen og matmyndighetene om å se på mulighetene for å etablere en norsk matsentral. Andre tiltak kan være logistiske forbedringer (for eksempel "a la carte" bestillinger på sykehus), informasjonsverktøy som håndbøker og kampanjer overfor husholdninger, kantiner, skoler og restauranter. En rekke tiltak kan vurderes hos matvareprodusenter, dagligvarehandelen

og i restaurantbransjen. Samarbeid mellom ulike ledd i verdikjeden kan gi bedre planlegging av produksjon og innkjøp. Bedre logistikk og smarte emballasjeløsninger kan bidra til mindre svinn i handelen og lengre holdbarhet for forbrukerne. Mye matavfall oppstår fordi forbrukere kjøper for store enheter og lager for mye mat der en del blir kastet. Informasjon kan være et viktig virkemiddel for å redusere mengden matavfall. Flere nettsteder som Matportalen, Matprat, Grønn hverdag og ForMats nettside matvett.no gir informasjon om tiltak for å redusere mengden matavfall, blant annet gjennom restematoppskrifter, gode råd om oppbevaring av matvarer, i tillegg til veiledning om datomerking. Miljøverndepartementet bidrar aktivt i kommunikasjonsarbeidet i ForMat, hvor det blant annet er under utvikling en nettbasert kampanje rettet mot forbrukere.

Manglende kunnskap om forskjellen på datomerkingen «Siste forbruksdag» og «Best før» bidrar til at nyttbar mat kastes. Produsentene har ansvaret for at maten er trygg og at produktene er riktig merket, så det er produsentene som selv bestemmer kriterier og merker med holdbarhetsdatoen. Gjennomgangen av fastsettelsen av datomerkingen som næringen og

ForMat har initiert, er et positivt bidrag til arbeidet med å forhindre at nyttbar mat kastes. Blant annet har TINE nå endret merkingen på sine søte og syrlige meieriprodukter fra «Siste forbruksdag» til «Best før» og Nortura har endret merkingen på flere av sine kjøttprodukter fra «Siste forbruksdag» til «Best før».

Det pågår en internasjonal debatt om matavfall, en debatt Norge deltar i. Norge tok i mai 2011 til orde for at matavfall skulle inn som tema i FNs kommisjon for bærekraftig utvikling (CSD). En rekke prosesser rettet mot forebygging av- og utnyttelse av matavfall er ellers igangsatt for å styrke den nasjonale og internasjonale arbeidet med å redusere matavfall, herunder blant arbeid gjennom Nordisk Ministerråd.

Som nevnt i Meld. St. 9 (2011-2012) *Landbruks- og matpolitikken*, forventer Regjeringen at aktørene i verdikjeden vil bidra til at ForMats mål om å redusere mengden nyttbart matavfall med 25 pst. innen 2015 kan nås. Vi vil komme tilbake med en vurdering av om eksisterende initiativ er tilstrekkelige, og behovet for ytterligere innsats for å redusere mengden matavfall, i Regjeringens varslede melding til Stortinget om avfall.

